

IN MEMORIAM

In memoriam: *Mattei Dogan*

Mattei Dogan, sociolog și politolog, a fost director de cercetări emerit la Consiliul Național al Cercetării Științifice din Paris (CNRS), profesor la Universitatea California din Los Angeles și inițiatorul Fundației *Mattei Dogan*.

S-a născut în România la 16 octombrie 1920 și a încetat din viață, într-un spital din Paris, la 10 octombrie 2010. Se odihnește acum în cimitirul Père Lachaise.

A fost student la Universitatea din București și a participat la cercetările sociologice întreprinse la inițiativa lui Dimitrie Gusti și coordonate de Henri Stahl. În 1945, a primit de la „Quai d’Orsay” o bursă pentru a-și continua studiile la Paris, iar după instaurarea în țară a dictaturii pro-sovietice, a solicitat și a primit naturalizarea franceză.

Licențiat în filosofie, istorie și științe politice și doctor în sociologie la Sorbona, a fost numit, în 1952, atașat de cercetare la CNRS, unde, în 1967, devine director de cercetări. În 1973, avea să fie numit profesor la Universitatea din California, funcție pe care o va cumula cu postul său de la CNRS. A predat la UCLA știința comparativă a politicii un trimestru în fiecare an. A fost, de asemenea, director al Biroului de Analiză Sociologică Europeană de la Paris.

Mattei Dogan a fost *visiting professor* la unele dintre cele mai celebre universități din lume, între care: Yale, Harvard, Columbia European Institute, Massachusetts Institute of Technology, Indiana, Institutul de Statistică Matematică din Tokyo,

universitățile din Florența și Trento, Academia de Științe a Rusiei etc. A primit mai multe titluri onorifice și distincții: doctor *Honoris Causa* al Universității București, membru de onoare al Academiei Române, membru al Academiei de științe din New York, medalia de argint a Consiliului Național al Cercetării Științifice, laureat al premiului Academiei de Științe Morale și Politice din Franța.

A mai fost, de asemenea, membru al CNRS, al Comitetului de Direcție al Centrului de Studii Sociologice din Paris, al Comitetului Socioeconomic al Delegației Generale a Cercetării Științifice și Tehnice, al Consiliului Asociației Internaționale de sociologie. Și-a asumat responsabilități în organizații internaționale. A fost președinte al Comitetului de Ecologie Socială al Asociației Internaționale de Sociologie, a prezidat, din 1971, Comitetul asupra Elitelor Politice al Asociației Internaționale de Științe Politice, a fost membru al Comitetului de Prognoză al Congresului Mondial de Științe Politice. De menționat că a fost co-fondator al *Society for Comparative Research*.

În întreaga sa viață, Mattei Dogan a elaborat și a inițiat nenumărate publicații, a fost autorul sau coautorul a peste douăzeci de cărți ce pot fi grupate pe următoarele domenii:

Sociologie politică: *Les Français face à la politique* (1956), *Partiti Politici e Structure Sociali* (1968), *The Mandarins of Western Europe* (1975), *European Politics*

(1981), *Pathways to Power – Selecting Rulers in Pluralist Democracy* (1987), *Le Moloch en Europe – Étatisme et corporatisation* (1987), *Governability in Europe* (1991), *Elites, Crises and Origin of Political Regimes* (1998).

Comparații internaționale: *Sociologie politique comparative* (1982), *La comparaison internationale en sociologie politique* (1980), *How to compare nations* (1984), *A World of Giant Cities* (1987), *Megacities* (1987), *Comparing Pluralist Democracies* (1988), *Comparing Nations – Concepts, Strategies, Substance* (1994), *Democrațiile europene: analogii și diferențe* (în limba japoneză) (1995).

Sociologia științei: *Creative Marginality – Innovation at the Intersections of Social Sciences* (1990), *L'innovation dans les sciences sociales* (1991), *Quantitative Ecological Analysis in the Social Sciences* (1994), *Nuevas Ciencias Sociales* (1995).

Multe dintre aceste cărți, publicate inițial în limbile franceză sau engleză, au fost traduse în spaniolă, italiană, rusă, japoneză și coreeană. În limba română au fost traduse și publicate, de Editura Academiei și Editura *Alternative: Economia mixtă* (1992), *Cum să comparăm națiunile* (1993), *Noile științe sociale* (1993 și 1997), *Sociologie politică. Opere alese* (1999). Recent, Institutul European din Iași a publicat *Comparații și explicații în știința politică și sociologie*.

Fundația *Mattei Dogan*, pe care a creat-o și căreia i-a donat toate bunurile sale, este, probabil, încununarea întregii sale vieți, de savant, de inițiator și animator al vieții științifice internaționale, de promotor consecvent și riguros al analizei comparative în științele sociale. Fundația acordă premii internaționale în domeniile: sociologie, științe politice, cercetări interdisciplinare, demografie, geografie umană, psihologie, sociologie politică, comparații internaționale, religii și sociologie istorică. Se acordă, de asemenea, premii francofone: de

exelență, premiul pentru cea mai bună teză, premiul în științe sociale, CNRS.

Fundația susține, în același timp, editarea pe suport informatic a unui *Dicționar de excelență în științele sociale: autobiografie* (DESSA) și a trei antologii electronice: *Cercetări comparative în științele sociale*; *Literatura ca oglindă a realităților sociale și Științe sociale ale religiei și agnosticismului*.

Opera științifică a lui Mattei Dogan a început să fie cunoscută în România după 1990, prin editarea în limba română a unora dintre cele mai importante dintre lucrările sale. Din păcate însă, presiunea tranziției manifestate și în domeniul cercetării din științele sociale din țara noastră, ca și cea a unor orientări partizane, sau chiar dihotomice în valorificarea acesteia, i-a limitat mult receptarea și cunoașterea la noi.

Or, întreaga operă științifică a lui Mattei Dogan, în care el cultivă, cu perseverență și cu o rigurozitate deosebit de fertilă, metoda comparativă, are o importanță semnificativă pentru cei interesați de evoluțiile din științele sociale, în cea de a doua jumătate a secolului XX. Pentru noi, românii, această operă are o semnificație aparte. Nu numai datorită faptului că Mattei Dogan s-a născut în România, dar și pentru că una dintre cele mai cunoscute idei ale sale a izvorât din cercetarea realităților politice din România interbelică. Studiarea statistică și sociologică a sistemului politic românesc de după Marea Unire, a structurii de clasă și a funcționării parlamentului l-a condus la constatarea că România a fost una dintre puținele țări care a avut un sistem democratic, în perioada menționată. Tipul de democrație, și mai ales modul său de funcționare, l-a inspirat în a propune un nou concept – *democrația mimată*, pe care avea să-l dezvolte mai târziu prin studierea comparativă a democrațiilor din America Latină. Sintagma nu are, la Dogan, nici o conotație peiorativă. Dimpotrivă, susține el, această soluție politică a permis o rezistență

de durată în calea instaurării în România a unui regim totalitar.

Democrația mimată, specifică țărilor cu mari întârzieri în dezvoltare și supuse unor dependențe și presiuni externe importante, ca și democrația consociativă, propusă de Lijphart pentru studierea sistemelor politice în țări puternic diferențiate din punct de vedere etnic, avea să se impună ca o categorie analitică utilizată curent în sociologia politică. Este vorba despre o categorie aplicabilă nu numai în cercetarea sistemelor sau regimurilor politice istorice, ci și a celor actuale. De pildă, mi se pare foarte probabil ca o cercetare bazată pe metodologia propusă de Dogan a structurii și funcționării regimului politic românesc în cei douăzeci de ani de postcomunism și compararea rezultatelor cu cele obținute de el în 1946 să ducă la niște concluzii extrem de interesante care să ne ajute să înțelegem mai bine anacronismele politice din țara noastră.

Mattei Dogan este, din păcate, foarte puțin studiat și înțeles la noi. Am putea să ne lamentăm că nu numai el are o asemenea soartă, dar poate este cazul să nu mai iubim atât autocompătimirea...

Este drept că lucrările lui Dogan sunt scrise într-o cheie pe care studentul grăbit să ciugulească idei inedite nu o va găsi niciodată. Confundăm adesea serenitatea cu platitudinea și nu avem răbdare să parcurgem suficiente pagini ca să descoperim filonul de aur. Cred că și lui i se potrivește aprecierea lui Călinescu despre scrierile lui Rebreanu: „câteva pagini sunt incolore ca picăturile de ploaie prelinse pe geam, câteva sute de pagini au culoarea neagră-verde și vuietul mării...”

Mattei Dogan a fost un savant cu adevărat mereu actual: pozitiv, discret și temeinic. În lumea lui pătrunzi doar cu mult calm și cu puțină umilință...

Nicolae Lotreanu